

ORIENTační list 19/3

Umění islámské kulturní oblasti

Alif je měřítkem dokonalosti

ا

alif

Arabská abeceda začíná od písmene 'alif. Je to nejprostší písmenko celé abecedy – jediný svislý tah perem –, ale přesto je to písmenko velmi významné a v arabském písmu plní dokonce několik rolí. V kaligrafii se mu dostalo vysokého ocenění tím, že v mnoha duktech je hlavním měřítkem, podle kterého se řídí písař při posouzení správné velikosti ostatních písmen.

„Psaní je kreslení a tvoření písmen označujících sluchem vnímatelná slova, která zase ukazují, co je v duši.“ (Ibn Chaldún, 1332–1406)

Arabské písmo se vyvinulo z písma nabatejského¹ a ve svých prvopočátcích postrádalo jak značky pro krátké samohlásky, tak také diakritická znaménka, která by od sebe odlišovala písmena se stejnými základními tahy.

Poznali byste, čím se liší tato tři písmena?

ب ب ب

Ano, správně: ničím se neliší! A přesto tento znak zastupoval tři odlišné hlásky: B, T, I²

Až do počátku 8. století n. l. mohli arabské písmo číst opravdu jen výjimečně vzdělaní jedinci, kteří z pozice písmene ve slově odhadli správné znění hlásky.

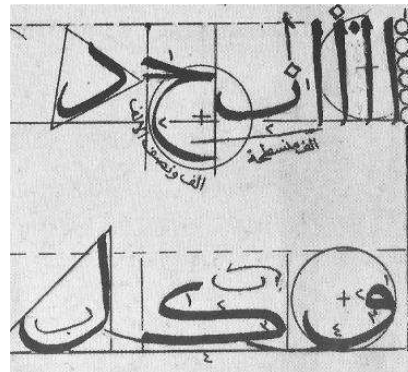
S příchodem islámu a s potřebou šířit slovo Koránu se vyvinul systém diakritických znamének – jedna až tři tečky pod nebo nad písmenem.

Nyní můžeme bez problémů číst (zprava doleva): B, T, I

ب ت ث

Na přelomu 7. a 8. století vznikl také systém znaků pro krátké samohlásky, které se také píší nad nebo pod písmenem – zpočátku to byly barevné tečky, později malá znaménka odlišená tvarem nebo pozicí nad či pod písmenem.

V 10. století vytvořil abbásovský³ ministr a kaligraf Ibn Muqla systém ideálních poměrů písma založený na rozměru tečky tvořené špicí rákosového pera, přičemž poměr písmen se vztahoval k výšce písmene „alif“. Délka alifu tvoří průměr kružnice nebo stranu trojúhelníku, do nichž se vpisují další písmena, mají-li dosáhnout estetické dokonalosti.

Ve 12. století bylo ustaveno šest hlavních duktů⁴ arabského písma, z nichž každá má bezpočet dalších variant.

1. kúfí, 2. naschí, 3. tulu², 4. nasta'ílíq, 5. díwání, 6. ruq'a

بسم الله الرحمن الرحيم
والناس فيها رجالات^②

Úkoly

1) Vyhledejte v expozici předmět inv. č. Vu 1683. Odhadnete, ve kterých místech se na něm nachází nápis arabským písmem?

2) Odhadnete, k čemu tento předmět sloužil?

Poznámky

¹⁾ Nabatejci – národ starověkého Blízkého východu, Nabatejské království se sídelním městem Petra (168 př. n. l. až 106 n. l.)

²⁾ I – vyslovuje se jako „t“ se špičkou jazyka vloženou mezi zuby

³⁾ Abbásovci – dynastie vládnoucí v islámském chalífátu 750–1528

⁴⁾ Duktus – způsob psaní a vzhled písma

Zdroje

<http://www.metmuseum.org>

<http://www.arabiccalligraphy.com>

Bahbuh, Charif, *Půvab arabské*

kaligrafie, Praha: Dar Ibn Rushd 2002.

Glenn, Fu; Lowry, D.; Yonemura, A., *From*

concept to context : approaches to asian

and islamic calligraphy, Washington :

Smithsonian Institute 1986.

Blair, Sheila, *Islamic calligraphy*,

Edinburgh: Edinburgh University Press

2006.

Správné odpovědi

1) Nápis se nachází v horní části víka.

2) Uvnitř nádoby se pájilo kadidlo, kouř vystupoval otvory ve víku a provoněl místnost.

Hana Nováková

© Lektorské oddělení Sbírký orientálního umění Národní galerie v Praze, palác Kinských, Staroměstské nám. 12, 110 15 Praha 1. Informace o pořadech a jejich rezervace na e-mailu asiaedu@ngprague.cz, na telefonním čísle +420 222 315 205, na internetových stránkách <http://www.ngprague.cz/cz/11/sekce/doprovodne-programy/> a v pražských kulturních přehledech.